

**XORIJIY MAMLAKATLARDAGI ILG‘OR TAJRIBALAR
ASOSIDA “KASB-HUNARGA YO‘NALTIRISH” FANINI O‘QITISH
METODIKASI**

Buxoro davlat Pedagogika instituti

70111301 Texnologik ta'lim

yo'nalishi 1-bosqich magistri.

Xayrillayeva Nozima Boboqulovna

Annotatsiya *Maqolada zamonaviy ta'lim nazariyasi va mehnat bozori talablaridan kelib chiqqan holda xorijiy mamlakatlarda shakllangan kasb-hunarga yo'naltirish konsepsiyalarining mazmun-mohiyati tahlil etiladi. Finlyandiya, Germaniya, Janubiy Koreya va boshqa rivojlangan davlatlar tajribasi asosida umumta'lim maktablarida “Kasb-hunarga yo'naltirish” fanini o'qitishning metodik jihatlarini ilmiy asosda yoritiladi. Shuningdek, ushbu tajribalarni O'zbekiston ta'lim tizimiga moslashtirishning ilmiy-uslubiy omillari va istiqbollari ko'rsatib beriladi.*

Аннотация. *В статье анализируется содержание и сущность концепций профессиональной ориентации, сформировавшихся в зарубежных странах, исходя из современных теоретических подходов в образовании и требований рынка труда. На основе опыта Финляндии, Германии, Республики Корея и других развитых государств раскрываются методические аспекты преподавания предмета «Профессиональная ориентация» в общеобразовательных школах. Кроме того, представлены научно-методические факторы и перспективы адаптации данного опыта к системе образования Узбекистана.*

Abstract. *This article analyzes the content and essence of career guidance concepts developed in foreign countries, based on modern educational theories and labor market requirements. The methodological aspects of teaching the subject “Career Guidance” in general secondary schools are examined through the experience of Finland, Germany, South Korea, and other developed nations. In*

addition, the article outlines the scientific and methodological factors and prospects for adapting these practices to the educational system of Uzbekistan.

Kalit soʻzlar: Kasb-hunarga yoʻnaltirish, kasbiy orientatsiya, kompetensiyaviy yondashuv, kasbiy diagnostika, dual taʼlim, Finlyandiya tajribasi, Germaniya modeli, Janubiy Koreya taʼlimi, raqamli pedagogika, amaliy taʼlim, mehnat bozori talablari, metodik yondashuvlar, Oʻzbekiston taʼlim tizimi, kasbiy kompetensiya, taʼlim islohotlari.

Kirish

XXI asrning ikkinchi choragiga kelib, taʼlim tizimi oldiga qoʻyilgan eng muhim vazifalardan biri oʻquvchilarning kasbiy oʻzini aniqlash jarayonini ilmiy asosda tashkil etishdan iborat boʻlib qoldi. Xorijiy pedagogik amaliyotda kasb tanlashga yoʻnaltirish shaxsning kasbiy kompetensiyasini shakllantirishga qaratilgan uzluksiz pedagogik jarayon sifatida talqin qilinadi. Shu bois, koʻplab davlatlarda ushbu jarayon psixologik, pedagogik va sotsiologik yondashuvlarning integratsion tizimi asosida tashkil etiladi. Oʻzbekiston taʼlim tizimida ham ushbu yoʻnalish boʻyicha islohotlar davom etayotgan bir sharoitda, ilgʻor xorijiy tajribalarni oʻrganish metodikaning takomillashuviga nazariy asos boʻlib xizmat qiladi.

1. Xorijiy mamlakatlarda kasb-hunarga yoʻnaltirishning ilmiy-metodik asoslari

Kompetensiyaviy yondashuvning nazariy rivoji Kasb tanlashga yoʻnaltirish jarayonini kompetensiyaviy model asosida tashkil etish gʻoyasi XX asr oxiridan boshlab Germaniya, Kanada va Avstraliya kabi rivojlangan davlatlar taʼlim siyosatida ustuvor yoʻnalish sifatida shakllandi. Mazkur yondashuv oʻquvchilarning kasbiy orientatsiya jarayonida kognitiv, operatsion-amaliy va ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyalarini izchil rivojlantirishni nazarda tutadi. Shu nuqtai nazardan, kasb tanlash jarayoni faqat kasblar mazmuni bilan tanishtirish emas, balki shaxsning kasbiy motivatsiya, qobiliyat va mehnat bozoridagi oʻzgarishlarni tahlil qilish salohiyatini shakllantirishga qaratiladi.

Kasbiy diagnostikaning ilmiy asoslari Yaponiya, AQSh va Janubiy Koreyada o'quvchilarning kasbiy mayllarini aniqlashda psixometrik testlar, shaxsiy xususiyatlarni baholovchi diagnostik metodlar va intellektual ko'nikmalarni o'lchovchi kompleks tizimlardan foydalaniladi. Ushbu yondashuv ilmiy psixologiya tadqiqotlariga asoslanib, kasbiy moslikni aniqlashda empirik ma'lumotlarning ustuvorligini ta'minlaydi. Shunday qilib, kasb tanlash jarayonidagi aniqlik darajasi psixodiagnostik vositalarning to'g'ri qo'llanishiga bevosita bog'liq hisoblanadi.

2. Rivojlangan davlatlar tajribasida kasb-hunarga yo‘naltirish jarayonining amaliy mexanizmlari

Dual ta’lim modeli va uning ilmiy asoslanganligi Germaniyaning “duales Ausbildung” tizimi kasbiy ta’limning eng samarali shakllaridan biri sifatida e’tirof etilib, o‘quvchilarni ishlab chiqarish amaliyotiga erta jalb qilish orqali kasbiy ko‘nikmalarni real mehnat muhiti bilan integratsiyalashni ta’minlaydi. Bu modelning ilmiy negizi ishlab chiqarish psixologiyasi, mehnat sotsiologiyasi va amaliy pedagogika tamoyillariga asoslanadi.

Finlyandiya tajribasida individual ta'lim yo'llari Finlyandiya ta'lim tizimi o'quvchining shaxsiy rivojlanish rejasini (HOPS) tuzish orqali kasbiy o'zini

anglash jarayonini differensial yondashuv asosida tashkil etadi. Mazkur modelda o'quvchining qiziqishi, qobiliyati va mehnat bozori talablari o'zaro uyg'unlikda ko'rib chiqiladi, natijada kasb tanlash jarayonining subyektiv omillari va obyektiv sharoitlari muvozanatlashtiriladi.

Janubiy Koreyada kasbiy tajriba dasturlari Koreyada "Career Experience Program" doirasida o'quvchilar yilda bir necha bor ishlab chiqarish, servis, texnologiya va tadqiqot yo'nalishidagi tashkilotlarda amaliy mashg'ulotlar o'taydilar. Ushbu tizim pedagogik amaliyotda "tajribaviy o'rganish" (experiential learning) nazariyasiga asoslangan bo'lib, o'quvchi faoliyatini real mehnat jarayoni bilan bog'lash orqali kasb-hunarga bo'lgan motivatsiyani kuchaytiradi.

Zamonaviy kasblar haqida. Kasblar rasmlari.

3. "Kasb-hunarga yo'naltirish" fanini o'qitishning ilmiy-metodik yondashuvlari

Interaktiv va kompetensiyaviy metodlar integratsiyasi Zamonaviy pedagogik adabiyotlarda kasbiy orientatsiya jarayonini tashkil etishda "case-study", "project-based learning", rolly o'yinlar, simulatsiya texnologiyalari, portfolio yaratish va tadqiqot metodlarining birgalikda qo'llanishi samaradorlikning oshishiga olib kelishi ta'kidlanadi. Ushbu metodlar o'quvchida analitik fikrlash, ijodiy yondashuv, muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish kompetensiyalarini shakllantiradi.

Amaliyotga yo‘naltirilgan yondashuvning ilmiy asoslari Pedagogik tadqiqotlarda amaliy mashg‘ulotlar o‘quvchilarning kasbiy yo‘nalishini aniqlashda hal qiluvchi omil sifatida baholanadi. Ishlab chiqarish ekskursiyalari, ustoz-shogird tizimi, qisqa muddatli stajirovkalar va korxonalar bilan hamkorlikning tizimli yo‘lga qo‘yilishi metodikaning amaliy qimmatini oshiradi.

3.3. Raqamli texnologiyalar asosida metodikani takomillashtirish

So‘nggi yillarda raqamli pedagogika vositalari — virtual realistik simulyatsiyalar, onlayn kasbiy diagnostika tizimlari, elektron portfolio va mehnat bozori monitoring platformalari — kasbiy orientatsiya jarayonining ajralmas komponentiga aylanib bormoqda. Bunday texnologiyalar o‘quvchilarning kasblar haqidagi tasavvurini kengaytiradi va tanlov jarayonini ancha aniqlashtiradi.

4. O‘zbekiston sharoitida xorijiy tajribalarni moslashtirishning ilmiy-amaliy yo‘nalishlari

1. **Dual ta’lim elementlarini umumta’lim maktablariga bosqichma-bosqich joriy etish** o‘quvchilarda amaliy kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi.
2. **Kasbiy diagnostika markazlari va elektron platformalarni tashkil etish** kasbiy tanlovning ilmiy asoslanganligini oshiradi.
3. **Pedagog kadrlar uchun maxsus malaka oshirish kurslari** xorijiy metodikalarni o‘zlashtirish jarayonini jadallashtiradi.
4. **Ota-onalar hamkorligini kuchaytirish** kasb tanlash jarayonida ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash tizimini kengaytiradi.

Xulosa Xorijiy mamlakatlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, kasb-hunarga yo‘naltirish jarayonining samaradorligi ularning ilmiy-metodik bazasining puxta bo‘lishiga, mehnat bozori bilan tizimli integratsiyaga va o‘quvchi shaxsining individual xususiyatlarini hisobga olishga bog‘liqdir. O‘zbekiston ta’lim tizimida ham ushbu ilg‘or yondashuvlarni milliy sharoitga moslashtirish orqali o‘quvchilarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish va mehnat bozorining ehtiyojlariga mos yuqori malakali kadrlar tayyorlash imkoniyati kengayadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ;

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4884-son qarori (2020). *Kasb-hunarga yo'naltirish tizimini takomillashtirish to'g'risida*.
2. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi (2021). *Kasb-hunarga yo'naltirish metodik qo'llanma*. Toshkent.
3. Rasulov, A., & Xolmatova, D. (2022). *Umumta'lim maktablarida kasbga yo'naltirishning zamonaviy metodlari*. Toshkent: "Fan va texnologiya".
4. Super, D. E. (1980). *A Life-Span, Life-Space Approach to Career Development*. Journal of Vocational Behavior, 16(3), 282–298.
5. Holland, J. L. (1997). *Making Vocational Choices: A Theory of Vocational Personalities and Work Environments*. Lutz, FL: Psychological Assessment Resources.
6. Brown, S. D., & Lent, R. W. (2013). *Career Development and Counseling: Putting Theory and Research to Work*. Wiley.